

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

NAGROBEK WINCENTEGO CHMUROWICZA
Z CMENTARZA PARAFIALNEGO W NOZDRZCU

OPRACOWAŁ
dr Mariusz Wrona
dyplomowany konserwator dzieł sztuki

Kraków 2024

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzcu

OPIS OBIEKTU

- imię i nazwisko artysty: warsztat lokalny,
- czas powstania: około 1894 roku,
- technika: nagrobek kamienny (piaskowiec) – kuty,
- kształt obiektu: kształt nagrobka wpisuje się w formę wydłużonego prostopadłościanu,
- adres przechowywania: cmentarz parafialny w Nozdrzcu, 36-245 Nozdrzec,
- właściciel obiektu; Parafia Rzymsko - Katolicka pw. Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika w Nozdrzcu, Nozdrzec 72, 36-245 Nozdrzec,

TECHNIKA WYKONANIA

Nagrobek wykonany z lokalnego piaskowca. Podczas formowania posłużono się klasycznymi metodami kamieniarskimi. Kamień z którego wykonano zasadniczą bryłę architektoniczną cechuje bardzo dobra obrabialność i łupliwość. Materiał prawdopodobnie paserowany na terenie kamieniołomu, jednak szczegółowe formowanie rzeźby przeprowadzono z pewnością w pracowni artysty/zakładzie kamieniarskiego. Widoczne charakterystyczne wyżłobienia na powierzchni kamienia dowodzą, że proces kształtowania odbywał się głównie przy użyciu narzędzi metalowych.

Nagrobek skomponowany z kilku elementów łączonych na zaprawie piaskowo wapiennej osadzone na podwalinie kamiennej.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Zasadnicze uszkodzenia pomnika można zakwalifikować do typowych, występujących przy obiektach kamiennych, narażonych w sposób szczególny na oddziaływanie czynników atmosferycznych. Jedną z bardziej spektakularnych są zabrudzenia powierzchniowe obejmujące praktycznie całą powierzchnię kamienia. Patyna atmosferyczna pokrywa zabytek w umiarkowanym zakresie.

Na powierzchni kamienia występują ponadto liczne kolonie mchów, glonów i innych mikroorganizmów (występują przy tym często charakterystyczne zaplamienia wynikające z degradacji mikrobiologicznej). Istnieje ponadto prawdopodobieństwo obecności drobnoustrojów heterotroficznych, działających niszcząco na składniki budujące kamień, na skutek wytwarzania m.in. kwasowych produktów ubocznych. Lokalnie widoczne ogniska dezintegracji strukturalnej oraz korozja powierzchniowa kamienia. Ostatnia z wymienionych doprowadza do zaoblenia formy rzeźbiarskiej oraz ubytków, co w szczególności widoczne jest w części epitafijnej pomnika (część inskrypcji uszkodzona, utrata czytelności inskrypcji). Ponadto zasadniczo występują niewielkie

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzu

ubytki, złuszczenia i wykruszenia kamienia (w fasadowej części znaczący ubytek będący skutkiem uszkodzenia mechanicznego). Znaczące ubytki spoinowania.

Przylegające bezpośrednio do podstawy nagrobka warstwy gruntu, wpływają negatywnie na stan techniczny elementów kamiennych w przyziemiu (wysokie zawilgocenie, stymulujące podciąganie kapilarne doprowadzające do intensyfikacji procesów degradacyjnych).

Podsumowując ze względu na postęp procesów degradacyjnych, uszkodzeń, wymagane jest rozpoczęcie natychmiastowych działań konserwatorskich.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Wnioski i założenia konserwatorskie

Zabytkowy pomnik nagrobny Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzu jest cennym świadkiem historii. Posiadają poziom artystyczny, walory historyczne oraz technologiczne. Generalnym założeniem podejmowanych prac jest przeprowadzenie pełnej konserwacji umożliwiającej przybliżenie pierwotnego stanu zabytku zarówno pod względem technicznym jak i estetycznym. Tym samym priorytetowym jest przeprowadzenie zabiegów przywracających właściwości techniczne materiałów z których wykonano pomnik oraz zabiegach prewencyjnych. Koniecznym do uzyskania optymalnych efektów jest również eliminacja przyczyn zniszczeń.

Ze względu na brak izolacji poziomej, proponuje się zdemontować poszczególne elementy nagrobka w celu wykonania nowego lub korekty obecnego posadowienia. Z uwagi na mobilność obiektu proponuje się przeprowadzenie specjalistycznych zabiegów konserwatorskich w warunkach warsztatowych.

Bezpośrednie prace na zabytku polegać będą na wykonaniu dezynfekcji i zatruciu mikroflory poprzez m.in. działanie dwu etapowe środkiem biobójczym. Wybór metody lub kompozycji metod oczyszczania powierzchni kamienia z zabrudzeń oraz sztucznej patyny, proponuje się dokonać na podstawie wykonanych prób, z zastosowaniem metod: mechanicznych, chemicznych i fizycznych.

Przed zasadniczym usunięciem nawarstwień osłabioną lokalnie strukturę kamienia zaleca się wzmocnić preparatami krzemooorganicznymi. Zabieg zasadniczej impregnacji konsolidacyjnej, zostanie przeprowadzony w pełnym zakresie tuż po usunięciu nawarstwień i profilaktycznym odsoleniu. W sposób szczególny zostanie potraktowana kwestia uzupełnień ubytków kamienia. Uzupełnieniu zostaną poddane ubytki, które znacząco wpływają na czytelność formy, jak i techniczną trwałość zabytku. Proponuje się przy tym aby w miejscu niewielkich ubytków zastosować barwione kity cementowo wapienne. Uzupełnienia wymagające wzmocnienia zostaną zabrojone przez zastosowanie tzw. pajęczków, klamer z drutu nierdzewnego lub włókien

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzu

polipropylenowych (zbrojenie rozproszone). W obrębie niewielkich uzupełnień zostaną zastosowane środki poprawiające adhezję i elastyczność kitowań.

W ramach dalszej prewencji konserwatorskiej, pomnik zostanie poddany impregnacji hydrofobowej przy zastosowaniu fabrycznego preparatu krzemooorganicznego. Niezbędne korekty kolorystyczne, proponuje się wykonać przy użyciu farb na bazie spoiwa krzemooorganicznego oraz pigmentów wysokiej odporności na promieniowanie UV.

Całość prac zostanie udokumentowana w formie opisowej i fotograficznej.

Proponowane postępowanie konserwatorskie

1. **Demontaż** poszczególnych elementów pomnika i transport na teren pracowni (opcjonalnie).
2. **Konsolidacja ławy fundamentowej lub wykonanie nowej.**
3. **Wykonanie izolacji poziomej fundamentu** przy zastosowaniu papy termozgrzewalnej lub szlamu hydro izolacyjnego.
4. **Dezynfekcja** powierzchni kamienia preparatem biobójczym. Proponuje się zastosowanie fabrycznego preparatu Imprägnierung BFA firmy Remmes alternatywnie roztworu preparatu Biotin R w alkoholu lub innych o podobnych właściwościach.
5. **Wstępna impregnacja wzmacniająca** preparatem na bazie estrów kwasu krzemowego. Proponuje się zastosowanie fabrycznego preparatu Sarsil 100 firmy Silikony Polskie lub innego o podobnych właściwościach w osłabionych partiach kamienia. Zabieg ma na celu zabezpieczenie struktury osłabionego materiału przed rozpoczęciem zasadniczego oczyszczania.
6. **Usunięcie wtórnych uzupełnień**, napraw, kitów, spoinowania, zacierek cementowych, metodami stosowanymi w praktyce konserwatorskiej (odkuwanie/metoda strumieniowo ścierna itp.).
7. **Oczyszczenie** powierzchni kamienia z brudu, nawarstwień biologicznych i sztucznej patyny przy zastosowaniu metod stosowanych przy obiektach zabytkowych:
 - metoda strumieniowo ścierna (mikro piaskowanie, wysokie ciśnienie powietrza wespół z różnymi rodzajami ścierniw oraz frakcjami ścierniw: ścierniwo „Garni”, piasek kwarcowy itp) ,
 - metodę termodynamiczną (para wodna pod ciśnieniem i wysoką temperaturą),
 - metodą chemiczną,
 - metoda hydrodynamiczna (woda pod ciśnieniem).

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzcu

8. **Odsolenie** struktury kamienia metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska przy zastosowaniu kompresów nasączonych wodą destylowaną.
9. **Ekstrahowanie zaplamień** kamienia metodami chemicznymi – w sytuacji ich występowania.
10. **Impregnacja wzmacniająca** preparatem na bazie estrów kwasu krzemowego (metoda powlekania). Proponuje się zastosowanie preparatu Sarsil 300 oraz 500 firmy Silikony Polskie.
11. **Iniekcja spękań.** Proponuje się zastosowanie fabrycznych preparatów Akepox 1005 firmy Akemi, alternatywnie Injektionsharz 100 firmy Remmers lub inny o podobnych właściwościach.
12. **Uzupełnienie ubytków kamienia fabryczną masą sztucznego kamienia.**
13. **Montaż** poszczególnych pomników.
14. **Wykonanie fugowania** zaprawą mineralną zawierającą wapno trasowe np. Funcosil Restauriermörtel Spezial firmy *Remmers* lub inną o podobnych właściwościach.
15. **Hydrofobizacja** powierzchni kamienia preparatem krzemoorganicznym. Proponuje się zastosowanie preparatu silikonowego Sarsil H-14/R firmy Silikony Polskie lub innego o podobnych właściwościach.
16. **Scalenie kolorystyczne** farbą na bazie spoiwa krzemoorganicznego wespół z pigmentami odpornymi na promieniowanie UV, np. Historic Lasur firmy *Remmers* lub inną o podobnych właściwościach.
17. **Wykonanie dokumentacji** przeprowadzonych prac konserwatorskich w formie opisowej, i fotograficznej.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzcu

Fot. nr 1. Nagrobek Wincentego Chmurowicza z cmentarza parafialnego w Nozdrzcu. Widoczne na fotografii, silne zabrudzenie powierzchni kamienia, mchy, porosty oraz inne mikroorganizmy pokrywające powierzchnię kamienia,

Fot. Tomasz Chryń

czerwiec 2024 r

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzcu

Fot. nr 2. Nagrobek Wincentego Chmurowicza z cmentarza parafialnego w Nozdrzcu. Widoczne na fotografii, silne zabrudzenie powierzchni kamienia, mchy, porosty oraz inne mikroorganizmy pokrywające powierzchnię kamienia,

Fot. Tomasz Chryń

czerwiec 2024 r

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzcu

Fot. nr 3. Nagrobek Wincentego Chmurowicza z cmentarza parafialnego w Nozdrzcu. Widoczne na fotografii, silne zabrudzenie powierzchni kamienia, mchy, porosty oraz inne mikroorganizmy pokrywające powierzchnię kamienia,

Fot. Tomasz Chryń

czerwiec 2024 r

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
Nagrobek Wincentego Chmurowicza na cmentarzu parafialnym w Nozdrzcu

Fot. nr 4. Nagrobek Wincentego Chmurowicza z cmentarza parafialnego w Nozdrzcu. Widoczne na fotografii, korozja powierzchniowa kamienia, ubytki kamienia doprowadzające do ograniczonej czytelności inskrypcji.
Fot. Tomasz Chryń

czerwiec 2024 r

